

ПОНЯТТЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Дериведмідь Михайло

Внаслідок збройної агресії рф проти України, яка розпочалася у 2014 році та загострилася з повномасштабним вторгненням у 2022 році, значна кількість громадян була змушена залишити свої домівки, не перетинаючи державного кордону. Ці особи отримали статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що закріплено в Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [1]. Згідно з цим законом, ВПО – це громадяни України, іноземці або особи без громадянства, які легально перебувають на території України та були змушені залишити своє місце проживання через збройний конфлікт, тимчасову окупацію, широкомасштабні прояви насильства, порушення прав людини або надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру [1–2].

Метою дослідження є визначення особливостей статусу внутрішньо переміщеної особи та його вплив на процес виховання дитини з інвалідністю, враховуючи соціальні, психологічні та освітні аспекти адаптації таких сімей у новому середовищі.

Інвалідність, відповідно до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, визначається як тривалий фізичний, психічний, інтелектуальний або сенсорний стан, який у взаємодії з різними бар'єрами може обмежувати повноцінну участь особи у суспільному житті на рівних умовах з іншими. Дитина з інвалідністю – це особа віком до 18 років, яка має функціональні обмеження та потребує спеціалізованої підтримки в сфері медицини, освіти та соціального захисту [2].

Сім'ї ВПО, які виховують дітей з інвалідністю, стикаються з подвійною вразливістю: поєднанням труднощів, пов'язаних із вимушеним переселенням, та викликами, що виникають у процесі виховання дитини з особливими потребами. Дослідження показують, що такі родини часто опиняються в умовах соціальної ізоляції,

економічної нестабільності та обмеженого доступу до необхідних послуг [1].

Згідно з дослідженням, проведеним Карітасом України у 2023 році, 35% опитаних родин з дітьми з інвалідністю повідомили про наявність фізичних та комунікаційних бар'єрів, які перешкоджають доступу до гуманітарних товарів і послуг. Крім того, 25% зазначили потребу в засобах реабілітації, а 22% отримували допомогу від інших організацій протягом останніх чотирьох місяців [2].

В дослідженні О. Закусило та Н. Вільхової-Марчук розглядаються прикладні аспекти соціальної роботи з сім'ями, що мають дітей з особливими потребами. Авторки акцентують увагу на необхідності індивідуального підходу до таких родин, створення умов для залучення сімей до процесу реабілітації та соціалізації дитини. Вони підкреслюють, що результативна соціальна робота з сім'ями можлива лише за умови тісної співпраці між фахівцями різних галузей – соціальними працівниками, педагогами, психологами, лікарями [1, 2].

В дослідженні Вадима Лютого та Аліни Дулі (2023) розглядаються потреби та стратегії подолання складних обставин сім'ями ВПО з дітьми. Автори наголошують на необхідності впровадження соціального супроводу, орієнтованого на підтримку сильних сторін та життєстійкості родин, а також надання комплексних спеціалізованих послуг для таких сімей [2].

Психологічний стан батьків, які виховують дитину з інвалідністю, значною мірою впливає на розвиток дитини. Дослідження показують, що поява дитини з особливими потребами в родині часто супроводжується емоційним стресом, зміною внутрішньо-сімейних взаємин та обмеженням соціальних контактів. До 50% батьків залишають сім'ї, де є дитина з інвалідністю, що додає проблем виховання у неповній сім'ї [1].

В статті В. Лях, В. Петрович, присвяченій соціальній роботі з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю, наголошується на важливості врахування соціально-психологічних особливостей самоусвідомлення таких сімей. Автори виокремлюють чотири типи сімейних уявлень про дитячу інвалідність, що різняться

за ставленням до хвороби, самоусвідомленням та характером взаємодії із соціальними працівниками [2].

Громадські організації, такі як «Пакт», «КримSOS» та «Український фонд допомоги дітям з інвалідністю», відіграють важливу роль у підтримці сімей ВПО з дітьми з інвалідністю. Вони надають консультації батькам, організовують реабілітаційні заходи, психологічну підтримку та сприяють формуванню інклюзивного освітнього середовища.

В 2023 році Національна асамблея людей з інвалідністю України (НАІУ) оприлюднила звіт, у якому зазначено, що понад 56% дітей з інвалідністю були вимушені переселитися у зв'язку з військовими діями. У звіті акцентується увага на критичних проблемах: недостатній доступ до послуг раннього втручання, логопедичної допомоги, інклюзивної освіти, а також відсутність адаптованого житла, що ускладнює реабілітацію і соціалізацію дітей [2].

Отже, поняття внутрішньо переміщеної особи в контексті виховання дитини з інвалідністю розкриває складну мережу соціально-психологічних, медичних і освітніх викликів, які потребують комплексного та скоординованого реагування з боку держави, громадських організацій та фахівців різних сфер. Забезпечення прав і потреб цієї категорії населення є ключовою умовою реалізації принципу рівності та інклюзії в українському суспільстві.

Список використаних джерел

1. Закусило О. Ю., Вільхова-Марчук Н. В. Прикладні аспекти соціальної роботи з сім'ями, що мають дітей з особливими потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами* : зб. наук. праць. 2009. № 6(8). Розд. І. С. 76–82.
2. Лях В., Петрович В. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб, які втратили роботу під час війни в Україні. *Ввічливість. Гуманіта*, 2024. №1. С. 111–117.